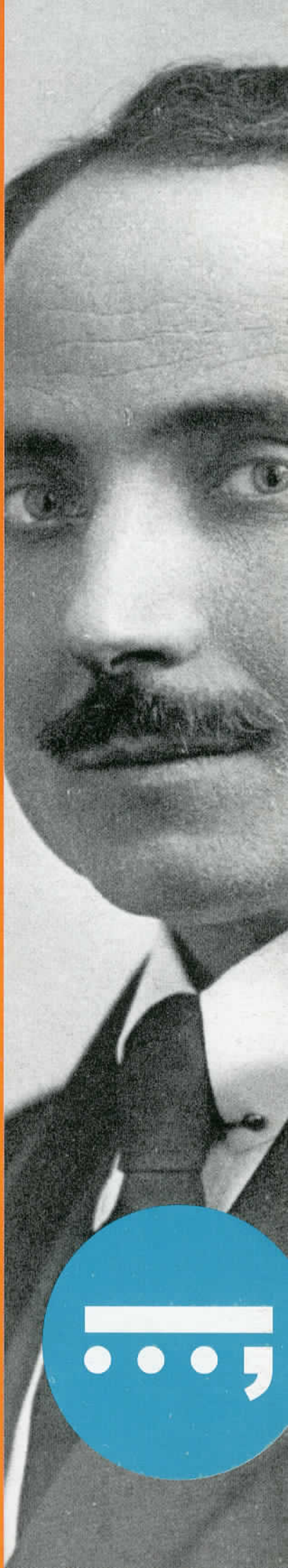

GUIA DE LECTURA 06

JOAN PUIG I FERRETER

BIBLIOTECA CENTRAL
XAVIER AMORÓS
REUS

VIDA I OBRA

Joan Puig i Ferrer va néixer el 5 de febrer de 1882, a la Selva del Camp, fill natural d'un ric terratinent que mai no el reconegué, fet que el trasbalsà durant tota la seva vida. La infància i l'adolescència de Puig i Ferrer transcorregueren al costat de la mare, a casa d'uns oncles més aviat benestants.

Mentre estudiava el batxillerat a Reus, als quinze anys, s'incorporà a la colla modernista de ca l'Aladem i col·laborà en les diverses publicacions d'aquest grup: *Reus tranquil* i la *Nova Catalunya*, on publicà poesia, *Lo ventall*, de caire humorístic, i *Lo Liri*, més literari. La primavera de 1899, després d'un intent de suïcidi a causa d'un amor frustrat, marxà a Barcelona. A aquella ciutat comença estudis de farmàcia, que abandona, i exerceix diversos oficis.

Amb dificultats econòmiques i diferents crisis sentimentals, l'estiu de 1903 va començar l'aventura de França, acompanyat d'una institutriu francesa amb la qual mantenia relacions. Entre 1902 i 1904 va dur una vida errant, de vagabundeig i bohèmia, per França. Posteriorment, va recollir aquestes experiències a *Camins de França*, (1934).

El 1904 retorna, i inicia la seva dedicació al teatre. Publica, entre altres, *Diàlegs dramàtics* (on introdueix la figura literària del vagabund, tan recurrent en la seva obra posterior) i *El noi mimat*. El 1905 després d'una segona aventura per terres de França, estrena *Arrels mortes* i publica *Diàlegs imaginaris* (on incorpora la figura demiúrgica del poeta com a educador de les masses). Segueixen *La dama enamorada* (1908), *Aigües encantades* (1908), *Drama d'humils* (1909, sobre la marginació social), *El gran Alexis* (1911) i *La dolça Agnès* (1914). El 1908 fa la conferència "L'art dramàtica i la vida", on exposa les seves idees d'aquest període sobre el teatre i la funció social de l'artista.

A propòsit de *La dama alegre* (1904), que va ser acusada d'immoral, Guillem-Jordi Graells diu: "S'incloeu dins la línia renovadora i original dels dramaturgs de la generació modernista, que trenquen amb la tradició del teatre de la Renaixença, i introdueixen els corrents i els mètodes dels grans escriptors del moment, [provocant] una renovació més àmplia del fet teatral entre nosaltres".

A més de les seves col·laboracions a la premsa al llarg de la seva vida, Puig i Ferrer va treballar en el periodisme com a font d'ingressos. El 1911 va entrar a treballar, de nit, a la secció internacional de *La Vanguardia*, i hi va estar fins que el van

donar matèria per a un segon títol narratiu basat en la seva experiència periodística, la novel·la breu *On són els pobres!*, publicada el 1934. Com explica en el diari *Ressonàncies*, aquesta novel·leta, escrita a tota pressa per treure'n uns diners en haver quedat sense el sou de diputat després dels fets del 6 d'octubre, aprofitava un episodi real que tenia previst incorporar en una novel·la més àmplia, titulada *L'omnipotent*, que havia de posar en solfa les seves vivències en aquell diari, propietat de l'inefable industrial i polític lerrouxista Josep Pich i Pon. Després d'un parell d'anys a *El Día Gráfico*, Puig passà a *La Tribuna* el maig del 1922, tip del treball de redacció nocturna, millorant el sou i les condicions. Allà va establir la presència diària del seu pseudònim Juan de Siena. Posteriorment fou director de la revista *Mar i Cel*, que només dura uns mesos, i torna a *La Tribuna* com a director.

La Vanguardia va incloure l'autor en una llista negra implacable i deixà d'esmentar el seu nom durant anys, fins i tot havent de fer malabarismes inaudits en nombroses ocasions. Per cert, que la rancúnia de *La Vanguardia* no s'havia esvaït gairebé mig segle després, quan *Nova Terra* reedità la novel·la el 1973. Aleshores, l'objecte dels silencis

deliberats del rotatiu de Godó fou la directora de la col·lecció on s'havia publicat un altre cop l'obra, Maria Aurèlia Capmany.

A partir del 1914, coincidint amb l'entrada en crisi del teatre català, comença la seva segona etapa, primer basada en el llegendari de la qual destaquem *Si n'era una minyona* (1918), *El gran enlluernament* (1919), *L'Escola dels promesos* (1922) i *Un home genial* (1923). Amb la seva obra novel·lística assolirà la seva realització com a escriptor. Les seves obres més importants són *El cercle màgic* (1929), *Camins de França* (1934) i *El pelegrí apassionat*, cicle novel·lesc escrit des de 1938 fins a 1952 i acabat de publicar, en dotze volums, el 1977.

A partir de 1916 fa un teatre basat en la comèdia burgesa: *La Senyora Isabel* (1917), *El gran enlluernament* (1919; planteja l'oposició frontal entre l'home d'empresa i l'artista), *La dama de l'amor feréstec* (1921), *L'Escola dels promesos* (1922), *L'home genial* (1923; amb aquesta obra clou la producció teatral). Puig sembla oscil·lar en la seva situació com a dramaturg, a cavall entre la concessió als gustos del públic i l'empresari, i la necessitat de donar sortida a unes propostes

dramàtiques ben allunyades d'uns plantejaments de producció industrial.

Novament en crisi, des del 1924 es dedica a la narrativa, que ja havia iniciat amb *La novella d'Esther* (1918). Els primers intents: *L'home que tenia més d'una vida* (1924) i *Les facècies de l'amor* (1925), culminen amb *Els tres al·lucinat* (1926), una obra extensa, on tractava novament el tema dovstoievskià de la relació entre amo i esclaus, caracteritzada ja pels trets principals de la seva narrativa: psicologisme, materials autobiogràfics, individualisme, que el mantenen apartat dels corrents noucentistes. Seguiran *Servitud* (1927), reflex de la seva experiència periodística, *Una mica d'amor* (1927) i *Vida interior d'un escriptor* (1928), a cavall entre la novella, les memòries i l'assaig.

El 1928 es va fundar l'editorial Proa, i Puig va ser director literari de la «Biblioteca A tot vent». Hi va editar *El cercle màgic* (1929), que tracta de la recerca dels orígens i la revolta contra l'encarcament de la societat hipòcrita, sòlidament establerta. L'obra va guanyar, amb escàndol, la primera convocatòria del Premi Creixells. En aquest període va col·laborar amb articles sobre literatura, art, teatre i temes quotidians a *La Publicitat*, *L'Horitzó*, *El Diluvio* i *La Campana de Gràcia*, que va dirigir des del 1932. En aquests articles tractava les qüestions teatrals que més li interessaven: el teatre d'avantguarda i la seva viabilitat, la polèmica sobre el món de la comèdia, o el Teatre d'Art.

A partir de la proclamació de la Segona República, va dedicar-se intensament a la política dins d'Esquerra Republicana de Catalunya: va ser diputat a les Corts espanyoles i al Parlament català, i va recórrer tot Catalunya com a conferenciant i propagandista. Va proposar a l'Ajuntament de Barcelona la creació d'un projecte nou a Catalunya per tal d'acostar el teatre a la classe obrera: un "Teatre del poble". Aquesta dedicació el va allunyar de les lletres, que va reprendre el 1934 amb *Camins de França*, la seva obra mestra, i *On són els pobres?* Dos anys després va publicar en tres volums la novella *La farsa i la quimera*, amb nombrosos personatges.

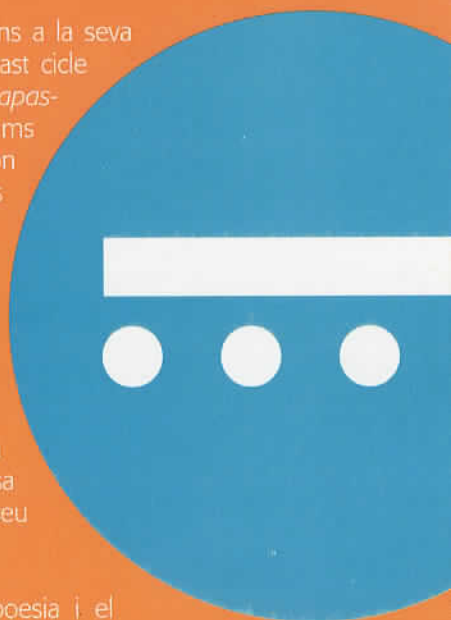
A l'inici de la Guerra Civil, va ser nomenat conseller d'assistència social, càrrec que va ocupar poc temps. Enviat a París com a negociador i comprador de material bèl·lic per a la República, es va trobar en el centre d'un escàndol econòmic que el marginaria després del món dels exiliats.

El 1936 publica *Anna darrera la cortina*, que seria l'última peça dramàtica i que, segons Enric Gallén, "insinua una nova etapa teatral, de ressons psicologistes, que el tràgic desenllaç de la Guerra Civil impedí de continuar per sempre més."

A partir del 1938 i fins a la seva mort va escriure el vast cicle novel·lístic *El pelegrí apassionat*, en dotze volums (edició 1952-77), on darrere de molts dels nombrosos personatges s'amaguen persones reals i conegudes. En els seus darrers anys, amb la salut malmesa, es va dedicar a la correcció i l'edició del cicle a Edicions Proa, represa a Perpinyà sota el seu patrocini.

També va escriure poesia i el dietari *Ressonàncies*, redactat entre 1942-52. Va ser ministre de justícia del govern republicà a l'exili (1952-54).

Va morir a París l'any 1956, i la seva obra ha estat poc coneguda, malgrat que l'escriptor i assagista Joan Fuster digués que era "potser el novel·lista català més important de la primera meitat del segle XX"

PUIG I FERRETER, Joan. *Servitud. Memòries d'un periodista*. Barcelona: Proa, 2002 (1a. Ed. 1926).

PUIG I FERRETER, Joan. *Textos sobre teatre*. Barcelona: Institut del teatre, 1982.

ARNAU, Carme. "Crisi i represa de la novel·la". Dins: Riquer / Comas / Molas. *Història de la literatura catalana* 10. Barcelona: Ariel, 1987.

FÀBREGAS, Xavier. *Història del teatre català*. Barcelona: Millà, 1978.

FORT I BOFILL, Xavier. *Puig i Ferrerter i El cercle màgic*. Barcelona: Proa, 1975.

FUSTER, Joan. *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Ed. Curial, 1972.

GAROLERA, N. "De Joan Maragall a Joan Puig i Ferrerter. Vuit cartes inèdites." Dins: *Miscel·lània Giuseppe Tavani/1*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

GUAL, Adrià. *Mitja vida de teatre. Memòries*. Barcelona: Ed. Aedos, 1960.

GALLÉN, Enric. "Joan Puig i Ferrerter" dins "El teatre". Riquer / Comas / Molas. *Història de la literatura catalana* 8. Barcelona: Ariel, 1986.

SAGARRA, Josep M. de. *Memòries*. Barcelona: Edicions 62, 2000.

ALGUNES EDICIONS DE LES OBRES DE PUIG I FERRETER A LA BCR

La Dama enamorada. Versió de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Proa, 2001.

Aigües encantades. Pròleg de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Edicions 62, 2002.

Camins de França. Badalona: Proa, 1934.

El Cercle màgic. Badalona: Proa, 1929.

Diàlegs imaginaris. Barcelona: L'Avenc, 1906.

La Farsa i la quimera. Barcelona: Proa, 1936.

On són els pobres? ... i altres històries de Nadal. Badalona: Proa, 1934.

El Pelegrí apassionat. Perpinyà: Proa, 1952-1977 (12 vols.).

Teatre complet. Pròleg i edició: Guillem-Jordi Graells. Tarragona: Arola, 2001-2003 (6 vols.).

Servitud: memòries d'un periodista. Barcelona: Proa, 2002.

Els Tres al·lucinats. Badalona: Proa, 1928.

Vida interior d'un escriptor. Barcelona: Arnau de Vilanova, 1928.

"[*Aigües encantades*] és un al·legat polític-social i individualista (...) d'una innegable eficàcia i teatralitat, en una obra compromesa a la qual la desaparició de les circumstàncies immediates denunciades - desaparició relativa- no treu força ni validesa. Hem insinuat un altre punt bàsic: l'individu en oposició oberta, en conflicte, amb la societat. (...) Ningú ha assenyalat, però, el que ens sembla model evident i directe d'*Aigües encantades*. Ens referim a *Un enemic del poble*. Les semblances, fins i tot identitats, entre ambdues obres, passen de la simple influència o inspiració. No volem dir amb això que Puig plagués l'obra d'Ibsen, ni que en fes una adaptació casolana, comprensible i manipulada. Ens sembla que la paraula "model" és prou justa i definitiva."

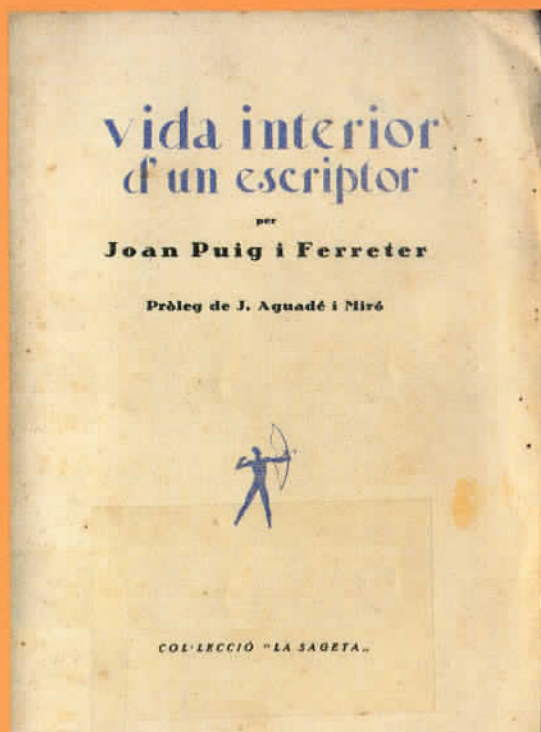
Guillem-Jordi Graells, 'Pròleg' a *Aigües encantades*. Barcelona: Edicions 62, 1973, p.19-20

Joan Puig i Ferrerter
Camins de França

"Deixant de banda les inexactituds o deformacions de detall, el llibre [*Camins de França*] és una crònica puntual i simptomàtica de determinats ambients i tendències del gran moviment cultural que caracteritza la darrera dècada del segle XIX i la primera del nostre segle i que anomenem Modernisme amb una etiqueta que, sovint, no reflecteix la diversitat ni les tensions dels fenòmens que l'integren. Puig i Ferrerter, que fou un personatge característic del moment i que es mantingué fidel fins a la seva mort als postulats essencials del moment, descriu aquest món i a ell mateix, amb una certa distància i iro-

nia, que mai no arriba, però, a l'abjuració. (...) El domini de demostra Puig a les planes d'aquesta obra és el resultat de la seva intensa activitat narrativa dels anys 1924-1930, al llarg de la qual aconsegueix un estil directe, contundent, amb una intuïció lingüística excepcional, ben allunyada del preciosisme dels "estilistes" més característics del Noucentisme. Tot i l'allunyament d'aquestes elucubracions literàries, la prosa puig-i-ferreteriana és un exemple encara avui de la plenitud assolida pel català després dels anys de consolidació de la seva normalització."

Guillem-Jordi Graells, 'Pròleg' a *Camins de França*. Barcelona: Edicions 62, 1982.

"Els seus models literaris aniran evolucionant i seran: Gorki i Dostoievski, en els seus inicis, i Proust, en la postguerra. Una obra de permanent interès per a l'autor fou *El Quixot*, profusament citada en diaris i novel·les, amb els seus dos personatges centrals que representen la lluita tensa i permanent que mantingué Puig entre els dos components antagònics de l'home: l'espiritual i el material."

(...) El fil conductor d'*El pelegrí apassionat* són les aventures, preferentment polítiques i amoroses, de Janet Masdéu, al voltant i en funció del qual s'agrupen més de dos-cents personatges inventats o pouats de la vida real. Però, paral·lelament a l'itinerari de purgació i perfeccionament de Janet, que es clou amb una mort exemplar, avança el de l'autor, Puig i Ferrer, el d'aquest a través de la seva obra."

Carme Arnau, 'Crisi i represa de la novel·la' dins de *Història de la literatura catalana*.

"Com ell [Proust], a través d'una autobiografia d'anàlisi íntima i implacable, Puig i Ferrer, ego-cèntric, matusser, ingenu, però enardit per una voluntat de ferro, volgué donar una visió completa de tota una època, la de la Catalunya del seu temps. [*El pelegrí apassionat*] es tracta, efectivament, d'una novel·la amb clau, i sota els noms de Benigne, Gentil, Comparet, Llavaneres, etc., s'hi revelen els de Plàcid Vidal, Ventura Gassol, Companys, Ferran Canyameres, per citar únicament exemples ben diversificats. L'obra havia de tenir, però, entitat per ella mateixa, sense necessitat de sobreentesos, i l'autor volgué assegurar el tret seguint a cada moment el model literari d'alguns dels seus autors predilectes."

Josep M. Benet i Jornet, *Estudios Escénicos*, núm. 14. Barcelona: Institut del Teatre, 1971, p. 68.

"Puig i Ferrer escriu *El pelegrí apassionat* per denunciar el miratge que ell mateix havia patit i que, segons ell, és un vici del país. El llibre esdevé una crítica de "l'encantament col·lectiu dels catalans". (...) El llibre se li apareix com la màxima oportunitat de la seva vida d'escriptor: la màxima i la darrera. L'aprofita tant com sap i pot. La novel·la, per tant, sofreix la interpolació d'extensos passatges no narratius: especulacions teòriques, reflexions sobre la història, proposicions salvadores, que més hauria valgut posar en un volum d'assaig. (...) El pelegrí apassionat venia a demostrar que posseïa el temps i la capacitat d'un gran novel·lista. Per a haver-ho estat de veres, per a donar el rendiment d'aquesta grandesa, li faltaren paciència i ocasió."

Joan Fuster, *Literatura catalana contemporània*. Barcelona: Ed. Curial, 1972, p. 250-251.

A LA XARXA

<http://www.escriptors.cat/autors/puigiferrerj/>

<http://www.joanducros.net/corpus/Joan%20Puig%20i%20Ferrer.html>

<http://www.laselvadelcamp.org/ciudad/historia/default.php?secid=116&docid=116>

EXPOSICIÓ "PUIG I FERRETER"

Data: del 30 de març al 30 d'abril de 2006
Lloc: Teatre Nacional de Catalunya
Adreça: Plaça de les Arts 1. Barcelona

I A LA BIBLIOTECA

Exposició "Puig i Ferrer", del 22 de maig al 3 de juny de 2006

Taller de lectura del 27 d'abril al 3 de maig de

**BIBLIOTECA CENTRAL
XAVIER AMORÓS
REUS**

Carrer de l'Escorxador 1
43201 REUS
Tel. 977 010 025
Fax. 977 010 028
bcr@reus.net
www.reus.net/bcr